מאמרי הראיה / חלק ב / נחמת ישראל

נחמת ישראל היא עכשו חובתנו היותר גדולה וקדושה...אם גדולה היא מצות תנחומי אבלים על צרת יחיד, ק״ו על צרת הרבים. אבלה היא כל האומה בכללה על בניה הרבים שנפלו חללים...איך לא ננחמנה?

עלינו להתעלות מעל השפלות של נחמה־של־ תִפְלוּת, ומכל־שכן מנחמתא דגידופא...ולהרעיף טל של נחומי אמת: ״נחמו נחמו עמי...דברו על לב ירושלים...

הורגלנו הרבה...בטרם ראינו אלפים ורבבות אחינו־בשרנו נטבחים בחמת אויב אכזרי...לדבר רק דברי־תוכחות קשים...על קשיות הדור וסרבנותו...ו ההכרה של החסידות הקדושה העליונה לספר תמיד בשבחם של ישראל, ללמד עליהם זכות ולמצוא תמיד את צד הטוב והמפואר שבהם, וע״י זה גם לרומם את רוחם לנשאם ולקדשם....

אבל לנחם את ישראל...זה נחשב לצעד מסוכן...לחנופה מזקת ומבלה עולם...אנו מוכרחים להתרומם...ונוכל בלא פחד...נחמה לישראל, לאמר לו שכבר לקח מיד ה׳ כפלים בכל חטאתיו וכי נרצה עונו.

גלינו מארצנו מפני חטאינו - זהו דבר פשוט, כתוב בתורה, שנוי בנביאים ומשולש בכתובים. וכמו כן פשוט הוא, שיש מטרה ותכלית אל החורבן והגלות, והיא לכלות פשע ולהתם חטאת. אמנם איך תוכל זו הגלות להעמידנו בקרן אורה של מנוקים מעון, של עם קדוש וטהור – דבר זה צריך לימוד ועיון..

יסוד חכמת ישראל האמתית הוא ההכרה בערך הא-להי של נשמת האומה. המטבע החילונית של לאומיות בישראל היא זיוף נורא...ההכרה הלאומית הא-להית, הוא יסוד הויתה של האומה.

חפץ החיים האלהיים מתגלה באומה בסגולתה בכח טמון האצור בקרבה מירושת אבות...כח נפלא שצריך לטפחו... אומתנו היא תמיד הולכת ומתעלה. האומה שהיא מרגשת בעצמה שהיא עומדת על מרום פסגת שלמותה, היא כבר צפויה לירידה

וכליון, ולא באלה חלק יעקב...ראה שרה של בבל עולה ויורד, של מדי...של יון...של אדום... – ואתה אל תירא, אם אתה עולה אין לך ירידה עולמית״...אל תאמר בלבבך...לאמר בצדקתי הביאני ה׳

עם־עולם יוכל להיות רק עם כזה, שההתעלות התמידית עומדת על דגלו... היא שורש נשמתה...כי התכונה הא-להית לא תדע גבול וסוף לעילויה...על כן לא יזקן ישראל לעד ״ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבל״ו

בזה הוא עומד להוציא אל הפועל את כח ההכנה שבא לו מירושת אבות בברית ושבועה...למען הקים את השבועה אשר נשבע לאבותיו, שקראו בשמו, בשם אל אלהי עולם...התכונות הראשיות של האבות, ״דרך ה׳ לעשות צדקה ומשפט", הנן יסודי כל תורה...לכונן עדה צבורית גדולה, שהחסד, הגבורה והמשפט יהיו חיים בקרבה במלוא מובנם האלהי... לזה צריך שתהיה אומה גדולה, בעלת רמה תרבותית עליונה, ״גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת״...

- - -

כשחטא ישראל, כאשר ״עזבו את ה׳, נאצו את קדוש ישראל נזורו אחור״17, נפגמה נשמת האומה. המאויים העליונים והקדושים, שהם יסודות כל קיומה, הלכו הלוך וחסור, הלוך ועומם, עד אשר נחשכו מאורותיה...

אבל דבר זה היה לא יהיה. יוכל רוח אלהים חיים להיות קבור וגנוז תחת גלים רבים של זוהמת שרירות לב ושחיתות מנהגים, תחת ערימות רבות של דעות כוזבות שתוכנן רשע, נבלה ודמיון מתעה, אבל לא ימח לגמרי אותו הרושם האלהי מתכונת האומה בכללה.

המושג החברתי והמוסר המעשי הפשוט בישראל מחובר הוא כל־כך הצלם האלהי

חיי הצבור נתקלקלו כ״כ, עד שהתכונה הלאומית בעצמה החלה לפעול בנגוד לעצם יסודה. הטוב האלהי שבה – הוסתר ונרדם, והאופי המעשי לקח לו דרכי רשע והשחתה.

בתוך לבם של יחידים נשאר אותו הרושם היסודי המוכרח להשאר, אבל כח המוסר האלהי, הנובע מתוך ההשפעה העליונה של השאיפה האלהית המלאה, האצורה בנשמת האומה מירושת קדושת אבות וממורשת האידיאליות העליונה של אור תורת אלהים חיים, העומדת על גבה, – בתכונת החיים הצבוריים, הוא נהרס עד קרוב ליסוד, עד סמוך לנקודת האפיסה.

״חדש ושבת קרא מקרא לא אוכל אָוֶן וַעֲצָרָה, חׇדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, היו עלי לטרח״

הבית השני לא היו ראויים להשבת איתנות הכח הצבורי במלוא מובנו. לזה עומדת היא מלכות בית דוד... היה יסוד הבית השני רק הכנה טובה בעד פזור איום, שהיה צריך לבוא אחריו. השביתה הארוכה של עסקי מדיניות וסכסוכיהם, השקיטה לתקופות ארוכות את הרוח הכללי, עד שכנסת ישראל במובנה הלאומי היה לה די זמן ודי נסיון להעמיק יפה בחשבון עולמה. סערת־החיים המבוהלת של בקשת גדולת שלטון והתגברות, שהיא מעכרת את טוהר המוסר הלאומי האלהי – חדלה ממנה זמן כביר.

הכחות האלהיים הנרדמים בקרבה שבו לתחיה, והמגמה הפנימית של כללות האומה מתעמקת היא בעז המוסר העליון הכללי של האורה האלהית בקרבה פנימה, ובחפץ עז לממשלת אורו. חיי היושר, הטוהר, המוסר, המדע העליון, החסד והמשפט, משקל השיווי האידיאלי האלהי הנעוץ ברוממות התכונה האלהית של ברית אבות, הם כל עיקר מעינה.

יסוד המוסר הצבורי הישראלי, החפץ של תכנית החיים ע״פ השאיפה האלהית, שהם תו האבות, של רוממות החמדה לתכונה רוחנית עשירה ומפוארה כזו בצביון החיים הכלליים, הוא צריך מתחלה לשוב אל ישראל. מתוך כך ילכו ויתעוררו למלוא קביעותם כל ענפי מצותיה המעשיות של תורה וחוקיה, שעל ידם תשוב ותכונן באומה האורה האלהית הכללית במובן צבורי גדול. ו

הנה אצל רבים מבני דורנו אנו מוצאים, שאעפ״י שמצד הירידה בהכרת תוכן נשמת התורה סרו מדרך ה׳, וימאסו בדת וקודש, ולקחו להם את הדרך של כופרי האומות, בכל זאת היושר הצבורי חי בקרבם באופן גדול ונשגב, ודבקים הם במצוות השכליות והמוסריות עד כדי מסירות־נפש.

למדים אנו, שהכח הכללי האלהי של השפעת קדושת האבות ״לשמור דרך ה׳ לעשות צדקה ומשפט״25 החל להתנער ולתת את פריו.

הירידה המעשית של קיום המצות, והשפלת ערך האמונה והקדושה בכללה, באה עתה לא מפני שהנטיה הנפשית היא זרה מיסודה לתוכנה הפנימי של קדושת המצוות ואורה האלהי של האמונה, אלא מפני שתוכן העבודה האמונית היה מוכרח להופיע במשך זמן הגלות בצורת החיים הפרטיים, שהיא למטה מערך המוסר הצבורי, שבעצמותו הוא מלא ברוח השאיפה האלהית העליונה.

כנסת ישראל בכללה היא כבר מנוקה מעון, ״לקחה מיד ה׳ כפלים בכל חטאותיה, ומלאה צבאה ונרצה עוֹנה״

עתה הננו רואים בעינינו, שאם תקום האומה הישראלית בגאון עוזה להיות לאומה חיה ואדירה, המנהגת את עצמה ומתיחסת ביחש לאומי לכל העולם, תהיה תכונתה בתכלית המוסר והתקון. שריה לא יהיו ״סוררים וחברי גנבים אהבי שׁחד ורודפי שלמונים״

אהבת הצדק והיושר החברתי מבצבצת ועולה, וחיי הבית והמשפחה נכונים הם לעמוד על בסיס נכון ונשא בקדושתם.

אנחנו חיבים לנחם את ישראל, להודיע את השבח הכללי של כנסת ישראל, ביחוד בכללותה, להודיע את טהרת הנשמה ובריאותה המושרשת בקרבה.

הטוהר המוסרי האידיאלי, בטהרת רגש הכרת־הטובה החברתית המעשית הנובעת ממנו, וברוממות להבת האהבה אל הטוב והיושר בעצמו, הוא בא לסדר את החיים כולם ע״פ מבט בהיר, והוא באמת תולדה של האורה האלהית שבנשמה.

הכחות הכלליים שלנו צריכים אומץ וגבורה, הארה והרחבה, וצריכים הם נחומים והבטחה ודעה ברורה ופנימית, ש״העם היושב בה נשוא עון״32. אמנם הפרטים ודאי צריכים הם להדרכת מוסר, ואם הצורך והיכולת מסכימים – גם לגערה

ולנזיפה, גם לאיזו מרדות והדרכה תקיפה לפעמים, הכל לפי הענין, אבל רוח הכלל צריך הוא התרוממות ותנחומים, סניגוריא ולמוד זכות, כי כדאי הוא וראוי הוא לכך, ״עת לחננה כי בא מועד״33.

עומדות הנה המושבות בארץ ישראל במצב של אבטונומיה בחייהן המיוחדים הצבוריים כשהם לעצמם. הכח הרודה הוא רק הועד של המושבה, ובענינים מיוחדים זיקוק כח תורה והוראה של הרבנות. והנה המושבות הנן קיבוצים של אכרים, עובדים...

. והנה נבחין נא את מדת מוסרם ביחש למוסר האנושי שבהמון של כל עם ולשון היושבים על אדמתם, ולמצב עמנו בתקופה הקדמוניה, עלינו להודות שהנם עומדים במצב כ״כ נעלה עד שראוי שנתפאר בהם לעיני כל העולם כולו. אותן העבירות החמורות, שההמון רגיל בהן ברבויו, גזילה, גניבה, רציחה, וכדומה, אין נשמעות כלל. טהרת המשפחה באופן הגון, הדלתות יכולות להיות פתוחות בלילה באין כל פחד. האין זה נוה שלום, האין זה אהל ישרים?

עלינו להודות: מכאובי הגלות החישו רפואות תעלה, והם החזירו את קדושתם של ישראל למכונה. ועלינו עתה להתפאר בצדק, שנוכל להבטיח שכל מה שיהיה הצבור הישראלי יותר ניכר ויותר מסוים, יותר עולה במעלת חייו החברתיים ומכשיריהם, כן יוסיף הדרו ותפארתו, תרבותו ויפי הנהגתו, לתפארת אלהים ואדם.

המושבות הללו, השוכנות לבדן, בלא תערובת של כח זר במשטרן, על אדמת הקודש, הנן לנו מופת נאמן, המוכיח שיוכל עמנו לנהל את ענינו הפנימיים הכלליים בהדרכת השפעתו העצמית,